

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาศักยภาพการเพิ่มพื้นที่สีเขียวโดยประชาชนมีส่วนร่วมในเขตเทศบาลนคร
เชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษา โดยแบ่ง
เป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดและทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ
3. หลักการและแนวความคิดในการออกแบบสวนสาธารณะ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

แอลบิน เบร์นาร์ด (Alvin Bernard, 1958) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน
สังคมว่า การมีส่วนร่วมในสังคม หมายถึง การแสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social
Interaction) ต่อการมีส่วนร่วมในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation)

สำนักงานแรงงานระหว่างชาติ (International Labour Office, 1971) ได้ให้ความหมาย
ของการมีส่วนร่วม (Cooperating) ไว้ว่า การมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบ

เดวิส ดี คิส (Davis D.Keith, 1972) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การ
เกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม
(Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องนี้เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำใ้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม
นั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

พัตน์ บุญรัตพันธุ์ (2517) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีขึ้นโดยตลอด
ตั้งแต่ขั้นการรวมวางแผนโครงการ การเสาะสละกำลัง แรงงาน วัสดุ กำลังเงินหรือทรัพยากรใด ๆ
ที่มีอยู่ในชุมชน

United Nation (2517) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร

2. ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

วิลเลียม เออร์วิน (William Erwin, 1976) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดการตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปฏิบัติร่วมกับการให้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

อากรณพันธ์ จันทรสว่าง (2522) ได้อธิบายเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอจนเกิดความริเริ่ม เหตุผลเบื้องต้นแรกร่วมกันได้ ควรจะต้องมีความตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

แอนดรู เพียร์ส และ มาทียส์ สไตเฟล (Andrew Pearse and Mathias Stiefel, 1979) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่มีกลุ่มประชาชนหรือขบวนการซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นผู้ที่อยู่วงนอก ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสถานะสังคมที่เป็นอยู่

อแลสแตร์ ที ไวท์ (Alastair T.White, 1982) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติด้วยกัน คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไร ควรทำและทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการ ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

ยูวัฒน์ วุฒิเมธิ (2526) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของ

ประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

ไพรัตน์ เคะชรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการกระทำที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ ดำเนินการ และติดตามและตรวจสอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามความต้องการของตนเองหรือของกลุ่ม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action)

พาร์สัน (Parsons อ้างใน อุคม แยมซิ่นพงศ์ 2538) ได้สร้างทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Theory of Social Action) เขาได้อธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป (General Theory of Action) กล่าวคือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับ

1.) บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality)

2.) ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System)

3.) วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believer) ความสนใจ (Primary of Interest) และระบบค่านิยมของบุคคล (System of Value Orientation)

รีคเคอร์ (Reeder.1934) ได้กล่าวว่า การกระทำทางสังคม (Social Action) ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยหนึ่ง ได้อธิบายถึงปัจจัยหรือสาเหตุที่มีผลต่อการกระทำทางสังคมไว้ ดังนี้

1.) ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ

2.) บุคคลหรือองค์การ จะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผล ซึ่งตัดสินใจเองได้ว่ามันสอดคล้อง หรือตรงกับปัญหาและสถานการณ์นั้น ๆ

3.) เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุผลบางประการอาจต่อต้านการตัดสินใจ

4.) เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน การเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

5.) เหตุผลในการตัดสินใจนั้นไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง

6.) การตัดสินใจกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส

7.) กลุ่มของปัจจัย หรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของสังคม นั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง

8.) สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่มีทางเลือกสองทางหรือสามทาง เพื่อที่ตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น

9.) ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจอาจเลือกทางใดทางหนึ่ง

10.) เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (WHO,1982) ได้เสนอว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบแท้จริงนั้น จะต้องปฏิบัติด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1.) การวางแผน (Planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการการติดตามและประเมินผล และที่สำคัญคือการตัดสินใจ

2.) การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและการบริการ

3.) การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

4.) การได้รับประโยชน์ (Obtaining Benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์ในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ในสังคมและวัตถุก็ได้

ขั้นตอนและวิธีการการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการหลายท่าน ศึกษาพิจารณาวิธีการและขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนยิ่งขึ้น

ประธาน สุวรรณมงคล (อ้างในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) การมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีขอบเขตการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ

- (1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
- (2) การตัดสินใจเลือกแนวทางวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- (3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมพัฒนาตามแผน
- (4) การประเมินผลกิจกรรมพัฒนา

ไพรัตน์ เคะรินทร์ (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจตีกรอบได้แตกต่างกัน แต่เดิมรัฐบาล มักจะมองในแง่สมทบแรงงาน วัสดุ เงิน ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมกันทำงานหรืออาจจะมองอีกแง่หนึ่งของการเน้นการมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำงาน และร่วมบำรุงรักษามากกว่าร่วมสมทบ ด้านวัตถุและเงิน แม้ว่าจะยังจำเป็นอย่างยิ่งก็ตาม โดยภาพรวมก็ยังเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

- 1.) ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหา ที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการชุมชน
- 2.) ร่วมค้นหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3.) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือ โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขจัดแก้ไข และสนองความต้องการของชุมชน
- 4.) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5.) ร่วมหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6.) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน
- 7.) ร่วมปฏิบัตินโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- 8.) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

ไพรัตน์ เคะชรินทร์ (2533) ได้ระบุขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนคือ

- (1) ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามผล

จอห์น เอ็ม.โคเฮนและนอร์แมน ที.อัฟฮอฟฟ์ (John M.Cohen and Norman T.Uphoff 1977) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปว่า การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการ (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย ซึ่งจะเห็นว่า การตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องกับเกือบโดยตรงกับการปฏิบัติการ แต่ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน โดยที่ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์ก็มาเป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้น นั่นเอง นอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับ (Feed-back) จากการประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

จากแนวความคิดของโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff) นี้ จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วม นั้นมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่มีบทบาทในทุก ๆ เรื่อง ไม่ใช่ที่กำหนดให้ประชาชนปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ

(2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

(3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ปรัชญา เวสารัชช์ (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) เห็นว่า การกำหนดขอบเขตการมีส่วนร่วมในชุมชนจากลักษณะกิจกรรม โดยพิจารณาได้จากการที่แต่ละคนใช้กิจกรรมใน

การพัฒนา และความพยายามดังกล่าว เป็นอีกหลายทางที่ผูกพันกับทรัพยากรและมีการเสีย ทรัพยากรบางอย่าง ดังต่อไปนี้

(1) ร่วมแสดงความคิดเห็นการมีส่วนร่วม ในแง่นี้เป็นการร่วมในรูปแบบของการเขียน การพูด หรือการสื่อความหมายในรูปแบบอื่น เพื่อแสดงความคิดเห็นของตน การแสดงความคิดเห็น เช่นนี้ อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนใดของกิจกรรมการพัฒนาก็ได้

(2) ร่วมสละทรัพยากรวัตถุ โดยการให้ยืมหรือให้เงิน วัสดุ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินการใช้ ประโยชน์จากสถานที่หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ

(3) ร่วมสละแรงงานหรือร่วมทำ ร่วมดำเนินการตามโครงสร้างงานในชนบทร่วมพัฒนา

(4) ร่วมสละเวลา เช่นร่วมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และร่วมประชุม

ขั้นตอนการเข้าไปมีส่วนร่วมอีกลักษณะหนึ่งที่ เจมส์ คีค บีนทอง (2526) ได้กล่าวถึงขั้นตอนที่ประชาชนควรเข้าไปมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการร่วมคิดถึงสภาพที่เป็นอยู่ว่า มีอะไรเดือดร้อนบ้าง และมีสาเหตุว่าเกิดจากอะไร

(2) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน นับตั้งแต่วิเคราะห์หาสาเหตุ การจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา พิจารณาทางเลือก และแนวทางแก้ไขปัญหา

(3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงาน หรือ โครงการที่สร้างไว้

(4) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ความสำเร็จหรือความล้มเหลว เป็นระยะ ๆ แล้วดำเนินการแก้ไข

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด (Thinking) การตัดสินใจ (Decision - Making) การวางแผน (Planning) การวางแผน (Implementation) การลงมือปฏิบัติงาน (Action) หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา การวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Evaluation) และการบำรุงรักษา (Maintenance)

ในอีกแง่หนึ่งของ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารและจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ อาจอยู่ในระดับหนึ่ง หรือหลายระดับดังนี้ การตัดสินใจ (Decision-Making Participation) การกลั่นกรอง (Screening Participation) และการรวบรวมข้อมูล (Data-Collection Participation)

ในส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายนี้ ผู้เขียนเน้นการที่ประชาชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ แต่ไม่ได้เห็นว่าประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไรในขั้นตอนไหนของโครงการ

มิติและบริบทการมีส่วนร่วม

Uphoff (อ้างใน อคิน รหัสค้น, 2527) ซึ่งกล่าวถึงมิติ (Dimensions) ของการมีส่วนร่วมมี 3 มิติคือ

1.) ชนิดของการมีส่วนร่วม มี 4 ชนิด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในขั้นริเริ่ม ขึ้นดำเนินการต่อเนื่อง และตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ, การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ โดยการสนับสนุนทรัพยากร การบริหารโครงการ การประสานงานและการขอความร่วมมือ, การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ หรือผลที่เกิดขึ้นตามมาซึ่งอาจเป็นด้านลบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของ ด้านสังคมและตัวบุคคล และสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2.) ผู้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นใคร มี 4 กลุ่มคือ ผู้ที่อาศัยในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น บุคลากรของรัฐ และบุคคลภายนอก ซึ่งทั้งสี่กลุ่มนี้มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ลักษณะ อายุ เพศ สถานะครอบครัว การศึกษา ชนชั้นทางสังคม ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และสถานะการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

3.) วิธีการในการเข้าร่วม ได้แก่ พื้นฐานของการมีส่วนร่วม มีแรงกระตุ้นและแรงจูงใจในการเข้าร่วมอย่างไร, การเข้าร่วมเป็นองค์กร เข้าร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม, ขนาดของการมีส่วนร่วมขึ้นกับระยะเวลาที่เข้าไปเกี่ยวข้องและขอบเขตของกิจกรรม และผลของการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดมีอำนาจและปฏิกริยาอย่างไร

บริบท (Context) ของการมีส่วนร่วมพิจารณาในลักษณะของโครงการ (Project Characteristic) และสภาพแวดล้อมของงาน (Task Environment) ผลที่เกิดขึ้นจากลักษณะของโครงการคือ ผลจากสิ่งที่นำเข้ามาทางด้านความซับซ้อนเชิงเทคโนโลยี และความต้องการใช้ทรัพยากร ผลจากประโยชน์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ ประโยชน์ที่จับต้องได้ โอกาสและประโยชน์ปัจจุบัน และผลจากการออกแบบโครงการ ได้แก่ การเชื่อมต่อและความยืดหยุ่นของโครงการ การยอมรับและความครอบคลุมในการบริหารโครงการ

ในประเด็นสภาพแวดล้อมของงานมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1.) ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ประสบการณ์และการยอมรับ
- 2.) ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ และชีวภาพ
- 3.) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

ปัญหาและข้อจำกัดการมีส่วนร่วม

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) ได้กล่าวว่า เจ้าหน้าที่และระบบราชการเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ด้าน คือ

1.) ปัญหาเกี่ยวกับตัวชาวชนบทเองถึงความจำเป็นปัจเจกบุคคล นอกจากนั้นยังอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์หรือพึ่งพามุคคณภายนอกจนเกินไป คุณลักษณะของตนเอง เลือกผู้นำที่สามารถอุปถัมภ์ตนเองได้

2.) ปัญหาเกี่ยวกับตัวของเจ้าหน้าที่และระบบราชการปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะ ดังนี้

- (1) นโยบายในระบบราชการมักจะมาจากเบื้องบน (Top-Down Policy)
- (2) การจัดสรรงบประมาณทำมาจากส่วนกลาง คำนึงถึงเฉพาะกิจกรรมที่ส่วนกลางกำหนด
- (3) ระบบราชการและเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ขาดการประสานงาน และรับปฏิบัติเฉพาะนโยบายหลักของหน่วยงาน
- (4) มีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่น้อย มักจะเชื่อว่าตัวเองมาฐานะสูงกว่าชาวชนบท
- (5) เจ้าหน้าที่ราชการชอบทำงานสำนักงาน
- (6) ระบบราชการใช้การให้คูปองให้โทษ ทำตัวให้พอใจแก่ผู้บังคับบัญชามิได้ปฏิบัติงานเพื่อชาวชนบทอย่างแท้จริง

(7) บุคคลภายนอกหรือผู้เกี่ยวข้อง ไม่ต้องการให้ชาวชนบทเข้าร่วมในการพัฒนา
 ฉลาดชาย รมิดานนท์ (2527) ได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมว่า “ถ้าพูดถึงที่สุดของความล้มเหลวของการพัฒนาทุกชนิด ในประเทศเราส่วนหนึ่ง (อาจเป็นส่วนใหญ่นัก) เกิดขึ้นจากการที่ไม่ได้กระจายอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบให้แก่ประชาชน โครงสร้างอำนาจทางการเมือง การปกครอง และการบริหารที่ดี โครงสร้างอำนาจทางการเมืองเศรษฐกิจที่ดี โครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมที่ดี เหล่านี้ล้วนตกอยู่ในมือของคน 3 กลุ่ม คือ ทหาร (ระดับสูง) นายทุน และข้าราชการ ทรายใดที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข โครงสร้างที่มีลักษณะผูกขาดดังกล่าวนี้ ยากนักที่จะหวังว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้น เหตุผลง่าย ๆ ก็คือ พวกเขาไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมนั่นเอง”

ระบบอุปถัมภ์เป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาสังคมไทย รวมทั้งความเกรงใจ การคืนรนาหาที่พึ่งของชาวชนบท อันเนื่องมาจากความไม่แน่นอนในอาชีพและรายได้ ไม่มั่นใจในสถานภาพทางสังคมของตนเอง และกระบวนการแก้ปัญหาเพื่อ

ช่วยเหลือกลุ่มคนขององค์กรหลักท้องถิ่น เช่น สภาตำบล กรรมการหมู่บ้าน ที่ไม่กระจายผลถึงกลุ่มคนยากไร้

อุปสรรคที่เป็นตัวขัดขวางการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่เกษตรกร คือ ระบบอุปถัมภ์ และเสนอความเห็นเพิ่มเติมว่า ปัจจัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของกลุ่มของชาวนา รับจ้าง มีทั้งปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่ขัดขวาง อันเป็นเหตุให้การก่อตั้งกลุ่มหยุดชะงัก

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถชี้ได้ว่าการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมนี้ สามารถกำหนดรูปแบบหรือขั้นตอนในการวิจัยครั้งนี้ได้พยายามประมวลรูปแบบและขั้นตอนหลาย ๆ ท่านมาประกอบพิจารณา ให้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย เป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

- (1) ค้นหาปัญหาและสาเหตุ
- (2) วางแผนพิจารณาดำเนินกิจกรรม
- (3) ร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน(ร่วมดำเนินงาน)
- (4) ร่วมติดตามประเมินผลและดูแล

ผู้ศึกษาจึงใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมทั้ง 4 เป็นพื้นฐาน ในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวสวนสาธารณะ โดยอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ประกอบในการจัดหาข้อมูลเพื่อให้ทราบความต้องการเพิ่มพื้นที่สีเขียวสวนสาธารณะ

2.2 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ

มาสโลว์ (Maslow , 1970) ได้ศึกษาถึงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (A Hierarchy of Needs) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ยอมรับกันทั่วไป (ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์) โดยมาสโลว์ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ได้ดังนี้

1.) มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด กระบวนการนี้เริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เมื่อความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการอย่างอื่น จะเกิดขึ้นอีก

2.) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่นต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงจะเป็นสิ่งจูงใจพฤติกรรมของบุคคลนั้น

3.) ความต้องการของมนุษย์เรียงกันเป็นลำดับตามความสำคัญ และความจำเป็น โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

(1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม ในทางพุทธศาสนาถือว่าปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ปัจจัยพื้นฐาน

ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่ในทางชีววิทยายังมีความต้องการอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่ชีวิต เช่น การพักผ่อน การนอน เป็นต้น

(2) ความต้องการความมั่นคงหรือความปลอดภัย (Safety Needs or Need for Security) เป็นความต้องการเกี่ยวกับการได้รับการดูแลเอาใจใส่ การคุ้มครองป้องกันให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง ตลอดไปถึงความมั่นคงในอาชีพการงาน ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจและด้านจิตใจ

(3) ความต้องการความรักและมีส่วนร่วม (Belonging and Love Needs) เป็นความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับ (Social Needs) การได้มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น การเป็นสมาชิกของกลุ่มของสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มนุษย์มีความปรารถนาที่จะได้รับความรักและความเอาใจใส่จากบุคคลผู้ใกล้ชิดหรือผู้ที่รู้จักมักคุ้น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

(4) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการอยากเด่นอยากได้รับการยอมรับ ได้รับเกียรติยศชื่อเสียง เห็นว่าตนเองมีความสำคัญ ต้องการมีสถานภาพ (Status) ที่เด่น

(5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Need for Self - Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของบุคคล ต้องการที่จะได้ใช้ความรู้ความสามารถตามศักยภาพ (Potential) ที่มีอยู่เพื่อทำงานในสิ่งที่ตนปรารถนาหรือสิ่งที่ตนพอใจ ความต้องการในขั้นนี้มุ่งสนองตอบความต้องการทางด้านจิตใจมากกว่าด้านร่างกายเป็นการกระทำที่ต้องการสนใจตัวเอง

ความต้องการของมนุษย์

ความต้องการเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากแรงผลักดันภายในตัวบุคคลอันเนื่องมาจากภาวะของความขาดแคลน หรือความบกพร่องของร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่มนุษย์อยากได้มาเพื่อการอยู่รอดและเพื่อการดำรงชีวิตที่สุขสบาย ความต้องการของมนุษย์แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ

1.) ความต้องการทางด้านสรีระหรือความต้องการขั้นต้น (Physiological Needs or Primary Needs) ได้แก่ ความต้องการในปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรครวมไปถึงอากาศที่หายใจ ความต้องการทางเพศ และการนอนหลับพักผ่อน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นความต้องการขั้นต้น

2.) ความต้องการทางสังคมหรือจิตวิทยา (Social or Psychological Needs) หรือเป็นความต้องการในขั้นรอง (Secondary Needs) ได้แก่ความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นความต้องการของมนุษย์ที่เกิดจากการพัฒนาทางจิตใจของมนุษย์ เมื่อถึงวุฒิภาวะในระดับหนึ่ง เช่นความต้องการ

อยากมีตำแหน่งสูง ๆ ต้องการรับผิดชอบ ต้องการมีทรัพย์สินสมบัติ ต้องการชนะ ต้องการการยอมรับ เป็นต้น

เดวิส (Davis,1975) ได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ไว้ 4 ประการดังนี้

1.) มนุษย์เรามีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) คนเราแต่ละคนมีทั้ง ความคล้ายและความแตกต่าง ไม่มีใครในโลกนี้แม้แต่ฝาแฝดที่มีอะไรเหมือนกันไปทุกอย่าง การ เข้าในคนต้องเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งมีทั้งทางด้านกายภาพ ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา โครงสร้างทางร่างกาย ส่วนสูง ผิวพรรณ เป็นต้น และความแตกต่างทาง ด้านจิตใจ คือความรู้สึกและความคิด ซึ่งสาเหตุสำคัญของความแตกต่างเนื่องมาจากทางด้านพันธุ กรรมและสิ่งแวดล้อม(Environment) ทางพันธุกรรมเป็นสิ่งที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่ สำคัญ เช่น ด้านร่างกาย ผิวพรรณ ระดับสติปัญญา ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม คือสิ่งที่ได้รับการดูแล ของมารดาตั้งแต่อยู่ในครรภ์ จนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย การ ศึกษาเล่าเรียน สิ่งต่างๆ เหล่านี้เก็บเป็นสภาพแวดล้อมที่มีส่วนต่อบุคลิกภาพของคนเรา ความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความสำคัญต่อการเข้าใจคน

2.) การทำความเข้าใจหรือการศึกษาเกี่ยวกับคนต้องศึกษาคนทั้งหมดทุกด้าน (A Whole Person)บุคลิกของคนเรานั้นหล่อหลอมขึ้นมาจากหลาย ๆ ด้าน เราไม่สามารถเข้าใจบุคคลใดบุคคล หนึ่งได้อย่างแท้จริง ถ้าหากเรารู้จักเขาเพียงบางส่วนเท่านั้น ลักษณะของคนแต่ละคนเกี่ยวโยงกับ ภูมิหลังของเขา สภาพร่างกายและจิตใจของบุคคลไม่สามารถแยกจากกันไป ดังนั้นการจะเข้าใจ บุคคลใดก็ตามต้องพยายามศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้านและศึกษาทั้งหมด จึงจะสามารถเข้าใจได้ ถูกต้อง

3.) พฤติกรรมของมนุษย์มีสาเหตุ (Caused Behavior) การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็ นพฤติกรรมภายในที่สังเกตได้ยาก หรือพฤติกรรมภายนอกที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ย่อมมีสาเหตุ ในเชิงมนุษย์สัมพันธ์การที่บุคคลแสดงอาการโกรธ การพอใจ การร่วมมือหรืออาการ ใด ๆ ก็ตามย่อมมีสาเหตุ พฤติกรรมจะได้รับอิทธิพลจากการจงใจให้บุคคลตอบสนองความ ต้องการของเขา เช่น การให้รางวัลเพื่อให้เกิดความขยัน คนแต่ละคนอาจมีระดับของความ ต้องการแตกต่างกันไปบ้าง คนอื่นจะไม่ทราบว่าเราต้องการอะไรนอกจากตัวของเราเอง ดังนั้น การที่จะมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลใดก็ตาม ต้องพยายามเข้าใจพฤติกรรมของเขาว่ามีสาเหตุจาก อะไรและเขาต้องการอะไร

4.) มนุษย์มีศักดิ์ศรี (Human Dignity) มนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีสมองที่เหนือสัตว์อื่น มีจินตนาการและมีความสามารถในการจดจำ การติดต่อเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น มนุษย์ต้องการได้ รัการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรี นั่นคือต้องการให้คนอื่นยอมรับ ต้องได้รับการยกย่องนับถือ การให้

เกียรติได้รับการปฏิบัติจากผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน การถูกเหยียดหยาม การกระทำที่ทำให้ได้รับความอับอายข่มไม่เป็นที่พอใจ

2.8 หลักการและแนวความคิดในการออกแบบสวนสาธารณะ

การกำหนดพื้นที่โล่งว่างสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจโดยการจัดให้มีเหมาะสมกับสิ่งต่อไปนี้

- 1.) ที่ตั้ง การกำหนดที่ตั้งของสวนสาธารณะสำคัญพอ ๆ กับการกำหนดขนาดและประเภทของสวนสาธารณะเป็นสิ่งที่ทำให้ชักจูงประชาชนไปใช้บริการสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ
- 2.) การสัญจร ในการจัดสวนสาธารณะขนาดใหญ่สิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือการกำหนดวิธีสัญจร ซึ่งรวมถึง ทางเข้าออก ทางคนเดิน ทางจักรยาน ทางรถยนต์ กำหนดทางสัญจรควรกระทำอย่างละเอียดรอบคอบ
- 3.) ให้มีความปลอดภัยและความสะดวก หมายถึง มียามรักษาการ มีแสงสว่างเพียงพอ ในเวลากลางคืน มีป้ายบอกการจราจร และป้ายบอกเดือนบริเวณที่มีอันตราย เช่น ถนนลื่น บ่อน้ำโคลง ตลอดจนทำรั้วกั้นในบริเวณที่ไม่ปลอดภัยกันริมแม่น้ำ เมื่อสวนนั้นอยู่ใกล้สนามเด็กเล่นแยกทางเดินออกจากถนนอย่างเด็ดขาด
- 4.) งานบำรุงรักษา การจัดตั้งสวนสาธารณะแต่ละแห่งได้ ต้องนับว่ามีความสำคัญมาก แต่ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอ ความสมบูรณ์จะเกิดขึ้นเมื่อมีการบำรุงรักษา ซึ่งจะต้องใช้เวลาและงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องมีการบำรุงรักษาทั้งประจำวันและระยะเวลา (อภิพงศ์ เทศแก้ว, 2526)

หน้าที่ของสวนสาธารณะตามลำดับขั้น (The Functional Hierarchy of Park)

สวนสาธารณะในเมือง ซึ่งนำพื้นที่ส่วนหนึ่งของเมืองมาใช้ประโยชน์ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนนั้นมีความแตกต่างกันออกไปในด้าน

- (1) ขนาด
- (2) รูปแบบของการใช้สอย
- (3) สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่
- (4) ที่ตั้ง
- (5) ขอบเขตการให้บริการ

แนวทางการจัดหาพื้นที่เพื่อเป็นสวนสาธารณะ

สำหรับแนวทางการจัดหาพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นสวนสาธารณะนั้นอาจได้มาโดยการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง โดยการสำรวจหาพื้นที่ว่างที่มีศักยภาพ สำหรับพัฒนาในเมืองต่าง ๆ

ประเภทของการพักผ่อนหย่อนใจ

ผู้ใช้สวนสาธารณะส่วนใหญ่มาพักแบบพักผ่อนรุ่มริน (Passive Recreation) มากกว่าแบบออกกำลังกาย (Active Recreation) ประชาชนจะนิยมมาพักด้วยการนั่งเล่นผ่อนคลายความตึงเครียด รับอากาศบริสุทธิ์เพลิดเพลินกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของการใช้เวลาว่างกับวัย แนวความคิดเกี่ยวกับวัยและการใช้เวลาว่างมีความสัมพันธ์กันดังนี้

- 1.) วัยเด็กอนุบาล เป็นวัยที่เตรียมเข้าโรงเรียนยังไม่มีการสอน และยังไม่มีความคิดเกี่ยวกับการใช้เวลาว่าง เนื่องจากวัยนี้ยังไม่มีการสอนให้แบ่งเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
- 2.) วัยประถมศึกษาตอนต้น เป็นวัยจะมีการเรียนการสอนในโรงเรียน การเลือกดำเนินการใช้เวลาว่างจะถูกกำหนดโดยผู้ปกครอง และจำนวนเงินที่เด็กจะได้รับ
- 3.) วัยก่อนเข้าสู่วัยรุ่น จะเริ่มรู้สึกต่อการเล่นว่าเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานไม่ควรมีการบังคับและจุดสิ้นสุด
- 4.) วัยรุ่น เป็นวัยที่มีเวลาว่างมาก โดยจะเหลือจากการศึกษา เหลือจากการใช้เวลาว่างกับครอบครัว เมื่อวัยเด็กพ่อแม่จะเป็นผู้กำหนดการใช้เวลาว่าง แต่เมื่อเด็กโตขึ้น จนเข้าสู่วัยรุ่น พ่อแม่จะปล่อยให้เด็กได้เลือกเองได้โดยมีการจำกัดวงเงินค่าขนม (Pocket Money) เป็นการกำหนดความเป็นไปได้ของการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เด็กวัยรุ่นมักจะเลือกนันทนาการที่มีลักษณะด้านพาณิชย์ (Commercialized Recreation)
- 5.) วัยผู้ใหญ่ จะเป็นวัยที่ใช้เวลาในการทำงานปฏิบัติงานเวลาว่างจะเกี่ยวกับการใช้ชีวิตส่วนตัวและครอบครัว

เวลากับการใช้สวนสาธารณะ

ด้านการใช้เวลาว่างดังกล่าวจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าเวลาว่างถ้าใช้ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ และเช่นกัน เวลาว่างส่วนหนึ่งมนุษย์ต้องสงวนไว้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation) เพราะการพักผ่อนหย่อนใจเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ดังนี้ 1) การพักผ่อนหย่อนใจทำให้สุขภาพแข็งแรง 2) การพักผ่อนหย่อนใจทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น 3) การพักผ่อนหย่อนใจทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ 4) ทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงความเป็น

ไปตามธรรมชาติ 5)การพักผ่อนหย่อนใจทำให้มีความสุข ทำคนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (เอ็มพร วิสมหมาย , 2527)

ลักษณะกิจกรรมในสวนสาธารณะ

กิจกรรมที่กระทำในช่วงเวลาว่างสามารถกระทำได้ในสถานที่ต่างๆภายนอกอาคารสถานที่ (Outdoor) ภายในอาคาร (Indoor)

ลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจที่คนเราต้องการและเลือกพักผ่อนตามความพอใจที่มีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกันตามที่ (Brian Hackatt) จำแนกไว้คือ

1. พักผ่อนไม่ออกแรง (Passive Recreation) เป็นการพักผ่อนที่ไม่ใช้การออกแรง ออกกำลังกาย แต่เป็นไปในลักษณะสงบ การพักผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย
2. พักผ่อนออกแรง (Active Recreation) เป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่ต้องออกแรง ออกกำลังกาย

พฤติกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับสวนสาธารณะ

พฤติกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชีวิตใจเมือง Lawrence Halprin ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

(1) ชีวิตเพื่อสังคม มีการสัมพันธ์ติดต่อกับคนอื่น ๆ และเปิดเผยตัวเอง (Extrovert) ซึ่งได้แก่ชีวิตของผู้คนตามท้องถนนที่ว่างกว้าง ๆ อย่างพลาซ่า (Plaza) ในลานขนาดใหญ่ ศูนย์กลางในบริเวณต่าง ๆ เช่น ศูนย์เยาวชน สมาคมต่าง ๆ แหล่งพาณิชยกรรม ผู้คนที่เดินอยู่ตามร้านค้า ร้านกาแฟ พิพิธภัณฑ์ ท่าเรือ โรงภาพยนตร์ ไนท์คลับ ชีวิตเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ภายนอก อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของเมือง ซึ่งจะมีคนมากมายมีการติดต่อกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของเมือง เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม

(2) ชีวิตเพื่อความเป็นส่วนตัวไม่เป็นทางการ (Informal) ปิดตัวเอง (Introvert) ต้องการความเงียบสงบ ต้องการออกไปจากผู้คนที่มีมากมายเพื่อหาความสงบและพักผ่อน

ความต้องการขั้นมูลฐานที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลสนใจกิจกรรมนันทนาการ และการที่จะขยายขอบเขตของการนันทนาการให้กว้างไกลออกไปนั้น ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น 1)ความสนใจด้านพลาซามัย ความสนใจเหล่านี้มีอยู่ในบุคคลทั่วไป แต่จะมีมากเป็นพิเศษในเยาวชนที่สนใจกิจกรรมประเภทที่ต้องใช้กำลัง 2) ความสนใจเรื่องการคบค้าสมาคมโดยทั่วไปเราต้องการติดต่อกันและกันด้วยการสนทนาพูดคุย ความสนใจนี้จะนำไปสู่การพักผ่อนหย่อน

ใจ 3) ความสนใจในเรื่องการเรียน คนส่วนมากมีความต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่สนใจ และพยายามแสวงหาประสบการณ์

การแบ่งยุคของสวนสาธารณะ

การจัดยุคการเปลี่ยนแปลงของสวนสาธารณะ (Seymour M. Gold : 1980) ได้สรุปพัฒนาการของสวนสาธารณะไว้ในหนังสือ Recreation Planning and Design ซึ่งเขาเขียนเมื่อ ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) ไว้ว่า เราสามารถแบ่งยุคของการพัฒนาสวนสาธารณะได้เป็น 3 ยุค คือ

ยุคที่ 1 ธรรมชาติ (Traditional Emphasis) เป็นการมองว่าการพักผ่อน คือการหนีจากความรู้สึกแออัด อึดอัดของเมือง กลับไปสู่ความสงบของธรรมชาติ และการออกแบบก็มักเน้นลักษณะพื้นที่ชนบทที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นการหนีจากความเป็นเมือง

ยุคที่ 2 เปลี่ยนแปลง (Current Emphasis) เป็นการขยายการเน้นสู่ชีวิตสังคมของเมืองของชุมชน การทำให้เมืองสวยงาม การทำนุบำรุงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์โดยรวมแล้วคำนึงถึงการปรับปรุงชีวิตเมืองให้เป็นที่น่าอยู่น่าทำงานและนำมาเชื่อมโยง

ยุคที่ 3 ปัจจุบัน (Emerging Emphasis) เป็นการเชื่อมโยงทุกอย่างที่เป็นการพักผ่อน เข้าไว้ด้วยกัน ทั้งพื้นที่ที่เป็นสาธารณะและเป็นของเอกชน โอกาสที่จะจัดหาพื้นที่และกิจกรรมพักผ่อน พัฒนาการของทรัพยากรคนของเมือง การจัดการสภาพแวดล้อม เป็นการมองเน้นพัฒนาการในแง่ของการพัฒนาประสิทธิภาพในชีวิตความเป็นอยู่ ครอบครัวและการทำงานของมนุษย์ในสังคม

ลักษณะสวนสาธารณะที่พักผ่อน

สวนสาธารณะชุมชน (นิลบล คล่องเวสสะ, 2535) เป็นสวนสาธารณะที่คนในละแวกใกล้ ๆ สวนนั้นๆ สามารถใช้ได้เป็นประจำ และมักใช้เวลาสั้น ๆ เช่น ช่วงที่มีเวลาว่างในตอนเย็น หรือเชงก่อนออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน โดยปกติแล้ว ผู้ใช้สวนสาธารณะชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นเด็กและวัยรุ่นมากกว่าผู้ใช้ประเภทอื่น ๆ อาจจะเป็นเพราะมีเวลาว่างมากพอที่จะใช้เวลาว่างในการพักผ่อนนอกร้านในแต่ละวัน

กิจกรรมหลักๆ ของสวนสาธารณะชุมชนจึงมักมีสนามเด็กเล่นและสนามกีฬาเป็นหลัก และมีกิจกรรมประเภทนั่งพักผ่อนเฉยๆ การเล่นเกมส การจับกลุ่มคุยกันเป็นกิจกรรมรองลงมา ชุมชนหลายแห่ง มีการใช้ถนนหน้าบ้านที่มีรถผ่านไปมาน้อยเป็นที่พักผ่อนด้วย โดยเฉพาะเด็กๆ มักชอบเล่นตามถนน โดยที่เด็กเล็กมักเล่นในถนนใกล้ๆ บ้าน เด็กโตจะเล่นในถนนและที่ว่างทั่วไปที่อาจจะอยู่ห่างไกลออกไป การเล่นในถนนเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่เด็กๆ ชอบ อาจเป็นเพราะว่า

ถนนเป็นลานที่กว้างเหมาะสมกับการเล่นหลายๆ คน สามารถใช้เล่นกีฬาได้หลายประเภท และเป็นพื้นที่โล่งที่เชื่อมต่อบริเวณหน้าบ้านของเด็กอื่นๆ ที่เป็นเพื่อนเล่นด้วยกัน เหมือนกับว่าเป็นพื้นที่ใช้ร่วมกันของทุกบ้าน แต่การเล่นในถนนมีข้อเสียในเรื่องของอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากขยวดยานที่ผ่านไปมา

ผู้บริหารชุมชนจึงควรจัดทางเลือกอื่นสำหรับเด็กๆ เช่น การจัดสนามเด็กเล่นให้เป็นที่ เป็นทาง โดยให้มีการกระจายตัวของสนามเด็กเล่นพอเหมาะ และพยายามให้เป็นสนามเด็กเล่นที่ส่งเสริมจินตนาการในการเล่นของเด็กๆ ชุมชนบางแห่ง จัดเตรียมพื้นที่สำหรับสวนสาธารณะชุมชนไว้ และจัดพื้นที่เป็นลักษณะพักผ่อนแบบผ่อนคลายทั้งหมด (Passive Recreation) เท่าที่พบเห็นมาสวนสาธารณะชุมชนลักษณะนี้ มักไม่มีผู้ใช้มากเท่าที่ควรจะเป็น แต่หากจัดเป็นลักษณะการพักผ่อนแบบมีการเคลื่อนไหว (Active Recreation) ผสมไปกับการพักผ่อนแบบผ่อนคลาย (Passive Recreation) คงจะได้ผลดีมากว่า ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นเด็ก และวัยรุ่น ซึ่งสนใจในกิจกรรมลักษณะที่มีสังคมและมีการเคลื่อนไหว ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ประกอบกับกิจกรรมประเภทผ่อนคลายต้องการสิ่งรองรับสายตาในลักษณะที่เคลื่อนไหวไปมาได้ เช่น เด็กเล่น คนเดิน ฯลฯ ในลักษณะที่เรียกว่า “คนดึงดูดคนด้วยกัน” หากมีคนมาเล่นมาเดิน จึงจะมีคนมานั่งพักผ่อน เป็นต้น ทั้งนี้ยกเว้นลักษณะพื้นที่ที่เป็นที่ว่างขนาดใหญ่ การจัดให้มีเฉพาะกิจกรรมผ่อนคลาย ก็อาจใช้งานได้ดี เพราะพื้นที่กว้าง ๆ ก็ใช้เป็นจุดพักสายตาได้ดี ดังนั้นภายในสวนสาธารณะชุมชน น่าจะจัดให้มีจุดที่จะดึงดูดผู้มาใช้ได้แน่นอน อย่างน้อย 1 จุด เพื่อเป็นกิจกรรมที่จะดึงดูดผู้ใช้อื่น ๆ มาใช้ กิจกรรมที่มีแรงดึงดูดสามารถดึงดูดผู้ใช้ได้ค่อนข้างแน่นอน ได้แก่ สนามเด็กเล่น ตลาดนัดขนาดย่อม สนามกีฬาประเภทที่วัยรุ่นในชุมชนพอใจ เช่น ฟุตบอล บาสเกตบอล ตะกร้อ หรืออื่น ๆ โดยจัดเขตของกิจกรรมเหล่านี้ให้มีขอบเขตแน่ชัด และจัดส่วนนั่งพักผ่อน นั่งคุยเป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมเหล่านั้น

สวนสาธารณะชุมชน จัดเป็นพื้นที่ใช้สอยแบบ “เข้ม” คือ มีผู้ใช้หนาแน่นกว่าสวนสาธารณะประเภทอื่นๆ การวางผังจึงต้องมีการแบ่งพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่างๆ ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งการแบ่งพื้นที่ที่กล่าวนี้ เป็นการแบ่งในทางความรู้สึกคือ ไม่ได้มีการแบ่งกันอาณาเขตรั้วมีประตูทางเข้าออกอย่างชัดเจน แต่เป็นการแบ่งให้รู้สึกเหมือนว่าพื้นที่โล่งๆ นั้น ได้ถูกแบ่งออกเป็นหลายห้องโดยที่ยังคงความรู้สึกเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่ต่อเนื่องกันได้ดี สวนสาธารณะชุมชนที่ดี จะมีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนด้วย ชุมชนบางแห่งไม่มีลักษณะของความเป็นชุมชนแต่เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครรู้จักใครในชุมชนเดียวกัน เนื่องจาก ชุมชนลักษณะนี้ไม่มีพื้นที่ที่เป็นกิจกรรมกลางร่วมกัน

สวนสาธารณะของชุมชนจะถือเป็นพื้นที่ส่วนกลางของคนในชุมชนให้มีโอกาสพบ และ รู้จักกันแม้จะไม่ได้รู้จักกันทั่วทั้งชุมชนก็ตามที แต่ก็ยังได้รู้จักคนที่สนใจบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน บ้าง การวางตำแหน่งของสวนสาธารณะ และการกำหนดทางเข้า-ออก เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง ที่จะทำให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ส่วนกลาง การเข้าถึงสวนสาธารณะชุมชน จะต้องสะดวก และปลอดภัย การเดินทางไปสวนสาธารณะชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางเท้าและการใช้จักรยาน ดังนั้นระบบทางเท้าและสภาพทางเท้าของชุมชน ควรจะมีความต่อเนื่องพอสมควร ในถนนที่มี ยวดยานมากควรมีช่องทางเฉพาะสำหรับให้ใช้จักรยานได้สะดวก

ระบบการสัญจรภายในชุมชนถือเป็นพื้นที่ร่วมกันอย่างหนึ่งของชุมชนที่จะก่อให้เกิด ความสัมพันธ์อันดีในชุมชนได้เป็นเสมือนลานโล่งที่รวมส่วนประกอบต่าง ๆ ของชุมชนเข้าด้วยกัน สวนสาธารณะชุมชนอาจมีมากกว่า 1 จุดก็ได้ขึ้นอยู่กับขนาดและการวางผังของชุมชนเกณฑ์ที่ใช้ ในการกระจายตัวคือให้อยู่ในระยะเดิน 5-10 นาที หรืออาจมีสนามเด็กเล่นและจุดพักผ่อนย่อย หลายจุด โดยมีสวนสาธารณะใหญ่ๆ 1 จุดก็ได้ขึ้นกับแนวความคิดของผู้วางผังซึ่งจะดูความ เหมาะสมในเรื่องของการกระจายตัวให้ทุกส่วนในชุมชนใช้พื้นที่เหล่านี้สะดวกเป็นเกณฑ์สำคัญ

สวนสาธารณะชุมชนควรมีการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ เพราะสวนสาธารณะชุมชนที่ดี จะมีผู้ใช้ประจำและมีผู้ใช้จำนวนมากด้วย ทำให้สถานที่และอุปกรณ์ทรุดโทรมลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจทำให้มีผู้ใช้ลดลง และกลายเป็นที่รกร้างในที่สุด

ขั้นตอนการออกแบบสวนสาธารณะ

การออกแบบผัง และรูปลักษณะของโครงการจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายและวางกรอบ ของการออกแบบมาก่อน สวนสาธารณะก็จำเป็นต้องมีการวางแผนตีกรอบให้กับการออกแบบ เช่นเดียวกัน กรอบสำหรับการออกแบบสวนสาธารณะได้จากการตอบคำถามที่ว่า ผู้ที่จะมาใช้ สวนสาธารณะแห่งนี้เป็นใคร มาจากไหน ต้องการพักผ่อนในรูปแบบใด กำลังและงบประมาณใน การดูแลรักษาเป็นอย่างไร สวนสาธารณะมีพื้นที่กว้างใหญ่น้อยเพียงใด และบางครั้งการออกแบบ อาจขึ้นกับนโยบายของเจ้าของโครงการที่เจาะจงมาเป็นเกณฑ์ ในการพิจารณาที่ผู้ออกแบบต้อง ศึกษา

ศักยภาพจากที่ตั้งโครงการ และการเข้าถึง

สภาพพื้นที่ตั้งโครงการจะต้องทำการสำรวจถึงสภาพต่าง ๆ แนวถนนหลัก ถนนรอง เข้า ถึงพื้นที่อย่างไร ปัญหาและอุปสรรค สภาพแวดล้อมกลุ่มผู้มาใช้พื้นที่ ระดับความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง

ชื่อกับโครงการ ในการศึกษาข้างต้นเพื่อหาข้อสรุปว่าใครคือผู้มาใช้โครงการ และความต้องการใช้พื้นที่เพื่อการพักผ่อนรูปแบบใด

ผู้ใช้และกิจกรรมที่ผู้ใช้ในอนาคตได้มาจากการสำรวจในพื้นที่ โดยการมองภาพรวมของประชากรในเขตบริการของสวนสาธารณะ โดยอาจแยกเป็น การสำรวจอย่างไม่เป็นทางการและทางสำรวจที่แน่นอน (การสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม) คำตอบที่ได้มักจะเป็นความต้องการที่ผู้ใช้แสดงออกมาให้เห็นได้ (Expressed Demand)

นโยบายเบื้องต้นในการก่อสร้างสวนสาธารณะ

สิ่งสำคัญอันดับแรกต้องทราบจุดประสงค์ของนโยบายในการก่อสร้าง เนื่องจากสวนสาธารณะบางแห่งอาจมีจุดมุ่งหมาย เพื่อผลประโยชน์กำไร หรือมุ่งสนองนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่ง การวางกรอบนโยบายจะค่อนข้างเจาะจงกลุ่มผู้ใช้เพื่อสนองต่อเป้าหมายมากที่สุด ก็จะเลือกกลุ่มผู้ใช้เพื่อประกอบนโยบายที่ตั้งไว้ โดยการพิจารณานโยบายจะสามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์ในการสร้างสวนสาธารณะ

การใช้มาตรฐานเป็นตัวกำหนดอ้างอิง

การวางกรอบโครงการ ซึ่งเป็นการกำหนดองค์ประกอบ (Program) และรูปแบบทั่วไปของสวน (Style) ไม่ว่าจะโดยการมุ่งเน้นที่ผู้ใช้ ทรัพยากร นโยบายหรือผลกำไร ผลสรุปจะกำหนดว่า จะมีกิจกรรมอะไรบ้าง และต้องใช้พื้นที่สำหรับแต่ละกิจกรรมมากน้อยเพียงใด ในกรณีผู้ออกแบบมีกำหนดมาตรฐานอยู่แล้วก็สามารถเปิดสมุดมาตรฐานวางรายละเอียดโครงการได้ตามที่ข้อสรุปจากการสำรวจ จัดประเภทสวนสาธารณะนั้น ๆ

สำหรับเกณฑ์มาตรฐานสวนสาธารณะของประเทศไทย (2534) ยังไม่มีเกณฑ์มาตรฐานด้านนี้กำหนดขึ้นใช้ แต่มีเพียงมาตรฐานการเคหะแห่งชาติระบุว่าชุมชนขนาดเท่าใด การมีส่วนประกอบเพื่อการพักผ่อนอะไรบ้าง เป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการวางผังระดับชุมชน แต่ไม่สามารถใช้ในการออกแบบวางผังสวนสาธารณะได้ แต่มาตรฐานอีกประเภทซึ่งสามารถใช้เป็นสากลไม่จำเป็นต้องปรับใช้ โดยอาศัย มาตรฐานประเภทขนาดพื้นที่สำหรับแต่ละกิจกรรม (Activity Space Standard) เช่น พื้นที่ใช้ในการนั่งพักผ่อน ขนาดโต๊ะ เก้าอี้ ขนาดสนามกีฬา เป็นต้น

ในการวางผังสวนสาธารณะในประเทศไทยอาจใช้เกณฑ์จากการสำรวจอย่างมีหลักการพอสมควร ๆ ได้ว่า ผู้มาใช้ร้อยละเท่าไรของประชากรทั้งหมด กิจกรรมใดที่ได้รับความสนใจมากและสัดส่วนเท่าไรของผู้มาใช้ เกณฑ์ดังกล่าวก็สามารถใช้ได้จริงพอยอมรับได้เพราะเป็นการ

ภาคการณั หรืออาจใช้วิธีการเทียบจากสวนสาธารณะที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและเงื่อนไขใกล้เคียงกัน โดยการประมาณจากจำนวนผู้มาใช้โครงการ

การจัดการพื้นที่เพื่อสร้างสวนสาธารณะ

บางสถานที่ที่มีพื้นที่จัดเตรียมไว้อยู่แล้ว ในการสร้างสวนสาธารณะก็จะไม่มีปัญหา บางพื้นที่ไม่มีพื้นที่ก็จะต้องทำการศึกษาหาพื้นที่ที่จะจัดสร้าง โดยดูแนวโน้มว่าบริเวณใดที่จะพัฒนาเป็นสวนสาธารณะได้บ้าง แต่ปัญหามักจะพบเสมอ ๆ ก็คือด้านงบประมาณในการจัดซื้อ ซึ่งทำให้การหาพื้นที่ต้องได้จากที่ดิน ดังต่อไปนี้ ที่ดินที่เป็นหน่วยงานของรัฐ, ที่ดินที่ได้รับบริจาค, ที่ดินจากการเวนคืน, บริเวณวัดวาอาราม, ที่ดินที่เกิดจากการวางแนวทางสัญจร, ที่ดินในบริเวณเขตอนุรักษ์

การออกแบบโดยคำนึงถึงผู้ใช้พื้นที่

จากหลักการเบื้องต้นที่กล่าวมาแล้ว เป็นการวิเคราะห์พื้นที่ทั่วๆ ไป ระดับหนึ่ง แต่ยังคงประกอบกับกลุ่มผู้มาใช้พื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนประกอบในการใช้งานในอนาคตโดยมีหัวข้อต่อไปนี้

1.) เป็นผังที่ผู้ใช้โครงการทุกกลุ่มสามารถทำกิจกรรมที่ตนต้องการได้อย่างดี

ความต้องการของผู้ใช้ในด้านกิจกรรมอาจแบ่งได้เป็นความต้องการทางร่างกายและจิตใจ บุคคลแต่ละกลุ่มมีความเฉพาะตัว (Privacy) ในการทำกิจกรรมตามสมควร

2.) เป็นผังที่สามารถกระจายการใช้พื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

ผังพื้นที่ควรให้พื้นที่ทุกส่วนของผัง มีผู้ใช้อย่างทั่วถึงไม่กระจุกตัวแออัดอยู่เฉพาะบริเวณใดบริเวณหนึ่ง โดยปกติแล้วสวนสาธารณะแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมมากกว่า 1 อย่างขึ้นไปเสมอ การวัดวางกิจกรรมเหล่านี้ มีทั้งกิจกรรมลักษณะที่มีความหนาแน่นมากถึงปานกลาง และมีบริเวณกิจกรรมที่ควรจะมี ความหนาแน่นเบาบาง กิจกรรมทั้งสองลักษณะนี้ควรจะมีการวางตัวสลับพื้นที่กันไป

3.) เป็นผังที่ให้สุนทรีย์ภาพแก่ผู้ใช้บริเวณ

สวนสาธารณะควรมีความสวยงาม สะอาด มีระเบียบ เมื่อผู้ใช้พื้นที่เข้ามาในโครงการแล้วเกิดความสบายใจ มีความปลอดภัย สุนทรีย์ภาพส่วนหนึ่งเกิดจากความเป็นระเบียบ และความสวยงามของบริเวณ การวางผังในแง่นี้จึงต้องการทักษะพื้นฐานด้านการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ ผนวกกันกับความเข้าใจในมาตราส่วน (Scale) ของผังพื้นที่สาธารณะอยู่พอสมควร

4.) เป็นผังที่เอื้อต่อการจัดการและการดูแลรักษา

งานวางผัง และออกแบบเป็นงานที่ต้องคำนึงถึงผลในระยะยาว ซึ่งการวางพื้นฐานด้านการจัดการ และการดูแลรักษาไว้เป็นอย่างดี จะมีส่วนทำให้งานทั้งสองด้านนี้ง่ายขึ้น และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีขึ้น

5.) เป็นผังที่สนับสนุนหลักการของโครงการสำหรับโครงการที่มีความต้องการเฉพาะ ผู้ออกแบบควรจะศึกษาหลักการของแต่ละโครงการ และออกแบบวางผังให้เหมาะสม จะมีลักษณะการจัดพื้นที่โครงการ แตกต่างจากสวนสาธารณะประเภทอื่น ๆ เพราะการเข้าชมสถานที่ เป็นการเข้าชมตลอดพื้นที่ เป็นลักษณะของการจัดแสดง (Exhibition) ที่มีน้ำหนักการแทรก ระหว่างการจัดแสดง

การไม่เกิดการขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้พื้นที่

ผู้ใช้พื้นที่ในสวนสาธารณะ มักเป็นคนหลายประเภทเข้ามาใช้พื้นที่ร่วมกัน คนบางประเภท อาจใช้พื้นที่ร่วมกันได้ ในขณะที่คนบางประเภทใช้พื้นที่ร่วมกันไม่ได้

ความเป็นส่วนตัว

ความเป็นส่วนตัวมีได้หลายระดับ แม้ในสวนสาธารณะ ซึ่งเป็นที่รวมของคนหลายกลุ่ม ผู้ใช้แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มก็ต้องการความเป็นส่วนตัว เพราะการพักผ่อนคือการทำตัวตามสบาย ไม่อยู่ในความสังเกตของใคร การมีความรู้สึกเป็นส่วนตัวนี้ นักจิตวิทยาได้แบ่งไว้เป็นหลายระดับ ได้แก่

1.) ภาวะนิรนาม (Anonymity) ได้แก่ ความรู้สึกเป็นส่วนตัวในกลุ่มคนมาก ๆ ที่ไม่มีใครรู้จัก

2.) ภาวะสำรอง (Reserve) ได้แก่ ความรู้สึกเป็นส่วนตัวในขณะที่ ๆ มีคนมาก ๆ โดยที่เขาผู้นั้นมีพฤติกรรมที่ไม่ให้ความสนใจกับคนอื่น ๆ

3.) ภาวะอยู่ในกลุ่ม (Intimacy) ได้แก่ ความรู้สึกเป็นส่วนตัวในกลุ่มคนที่ใกล้ชิด สามารถพูดคุยกันได้อย่างเปิดเผย โดยที่รู้สึกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ไม่ได้สังเกตเห็นหรือไม่ได้สนใจ รู้สึกคล้ายกับว่ากลุ่มของเขาอยู่กันโดยลำพัง

4.) ภาวะสันโดษ (Solitude) ได้แก่ การอยู่ลำพังอย่างแท้จริง ความเป็นส่วนตัวในสวนสาธารณะมักเป็นภาวะนิรนาม และภาวะอยู่ในกลุ่ม ซึ่งเป็นการอยู่ในที่สาธารณะโดยไม่มีใครสังเกตหรือให้ความสนใจ ฉะนั้นตำแหน่งของที่นั่งจะต้องไม่เด่น การออกแบบเพื่อหลีกเลี่ยงการขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

“การเว้นระยะ” เป็นอย่างแรกที่ผู้ออกแบบ สามารถจัดให้มีได้ในกรณีที่มีพื้นที่กว้างขวางมากพอ การจัดระยะให้คน 2 กลุ่มอยู่ห่างไกล พอที่ทำให้ไม่เกิดการรบกวนกันในการใช้พื้นที่ นับเป็นวิธีแรก ที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในความรู้สึก

“การกำหนดขอบเขต” เป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่จะช่วยหลีกเลี่ยงความรู้สึกรบกวนในการใช้พื้นที่ของคน 2 คน หรือ 2 กลุ่ม ฉนวนที่เป็นพื้นที่เฉพาะตัวรอบตัวมนุษย์เป็นสิ่งที่ยึดหยุ่นได้ตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เราจึงสามารถจำกัดให้ฉนวนมีขนาดเล็กกลงได้ โดยการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ครอบครองของคนๆ นั้น หรือกลุ่มนั้นให้แน่ชัด

ในลักษณะของพื้นที่สวนสาธารณะ เราสามารถสร้างขอบเขตของพื้นที่ได้ เป็นการให้ความรู้สึกถึงขอบเขตของกิจกรรมของแต่ละกลุ่มให้ปรากฏแน่ชัด สิ่งที่ใช้แบ่งแยกพื้นที่มักได้แก่ องค์ประกอบของส่วนต่าง ๆ ดังนี้

- 1.) การแบ่งพื้นที่ด้วยองค์ประกอบในระนาบพื้น (Horizontal Plane) ได้แก่ การยกระดับพื้นให้สูงขึ้น หรือการลดระดับพื้นให้ลดลง ไปจากอีกบริเวณหนึ่ง การเปลี่ยนสีหรือวัสดุของวัสดุพื้น
- 2.) การแบ่งพื้นที่ด้วยองค์ประกอบในระนาบผนัง (Vertical Plane) องค์ประกอบที่ใช้แบ่งพื้นที่ในแนวตั้ง ได้แก่ แปลงไม้พุ่ม หรือไม้คลุมดิน กระบะต้นไม้ กำแพงเตี้ย กำแพงสูง รั้วราวมือจับ (railing) เ็นดิน ฯลฯ
- 3.) การแบ่งพื้นที่ด้วยองค์ประกอบในระนาบหลังคา (Overhead Plane) ได้แก่ การแบ่งส่วนของพื้นที่ออกด้วยสิ่งที่แผ่อยู่ในระดับเหนือศีรษะมนุษย์ เช่น ศาลา ชุ่มไม้เลื้อย แนวทรงพุ่มของต้นไม้ใหญ่ หลังคาคลุมทางเดิน ฯลฯ

ความต้องการของผู้ใช้ในด้านบรรยากาศ

ผู้ใช้สวนสาธารณะยังมีความต้องการในเรื่องของบรรยากาศอีกด้วย ซึ่งบรรยากาศนั้นๆ ควรจะเหมาะสมกับกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในด้านการสร้างสภาพแวดล้อม เพื่อความสบายของมนุษย์ การออกแบบจึงควรศึกษาก่อนว่าพื้นที่นั้น ๆ จะใช้ในเวลาใด มากน้อยอย่างไร สวนสาธารณะบางแห่ง มีต้นไม้มากดูร่มรื่นน่านั่งพักผ่อนในเวลากลางวัน แต่ครั้นถึงเวลาเย็นกลับไม่ค่อยมีผู้ใช้ เพราะในเวลาเย็นสวนแห่งนั้นดูมืดทึบเกินไปสำหรับการนั่งพักผ่อน

บรรยากาศที่ให้ความเป็นส่วนตัว ควรจะมีอยู่บ้างในสวนสาธารณะ ทั้งนี้เพราะ “ความเป็นส่วนตัว” หมายถึง การไม่มีการยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น จึงมักจะได้แก่การสร้างพื้นที่ที่แยกออกจากทางสัญจร เป็นพื้นที่ที่ผู้ใช้สามารถกำหนดขอบเขตของตนได้ และเป็นพื้นที่ที่ผู้ใช้รู้สึกว่าเขาคควบคุมบริเวณนั้น ๆ อยู่โดยไม่ถูกรุกล้ำบุคคลอื่น สวนสาธารณะในรุ่นหลัง ๆ จะมุ่งเน้นที่กิจกรรม

และพฤติกรรมของผู้ใช้สอย สวนสาธารณะในความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ จะนึกถึงบริเวณธรรมชาติที่มี ต้นไม้ ดอกไม้ สนามหญ้า และผืนน้ำ ธรรมชาติให้ผลดีกับจิตใจ และเด็ก ๆ ที่เติบโตท่ามกลางสิ่งที่เป็นธรรมชาติมักจะเป็นเด็กแข็งแรง สร้างสรรค์ และมีจิตใจอ่อนโยน สิ่งที่เป็นธรรมชาติในที่นี้ได้แก่ ต้นไม้ สีเขียว นก แมลง น้ำ สัตว์ต่าง ๆ ผู้คนมักพึงพอใจในส่วนประกอบธรรมชาติเหล่านี้ แม้จะไม่ใช่การจำลองภาพรวมของธรรมชาติลงมาทั้งหมดก็ตาม

สวนสาธารณะควรจะให้ความรู้สึกปลอดภัยแก่ผู้ใช้บริการ

ความปลอดภัยในการใช้พื้นที่สาธารณะ จะทำให้ผู้ใช้มีความสบายใจในการใช้สถานที่มากยิ่งขึ้น ความปลอดภัยในสวนสาธารณะจำแนกได้เป็น ความปลอดภัยในด้านร่างกาย และความปลอดภัยจากอาชญากรรม

การออกแบบโดยคำนึงถึงความสวยงาม

ความสวยงามของสวนสาธารณะ ทำให้ผู้ใช้เกิดความสบายใจ ทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจในการใช้สถานที่ ไม่ทำให้สถานที่เกิดความเสียหายความรู้สึกในด้านความสวยงาม สวนสาธารณะที่นับว่าสวยงามจะต้องเป็นสนามหญ้าเรียบ มีเส้นสายคดโค้ง มีดอกไม้สีสวย มีต้นไม้ใหญ่ และมีลำธาร ในลักษณะของอุทยาน แต่ภาพสวนสาธารณะที่นับว่าสวย ในปัจจุบันอาจไม่เป็นลักษณะดังที่ว่าเสมอไป อาจเป็นลักษณะมีแกนสว่างาม มีรูปปั้นขนาดใหญ่ หรืออาจเป็นสนามหญ้ารูปสี่เหลี่ยม ตัดขอบด้วยแนวทางเดิน มีพุ่มไม้ตัดเป็นแนวตรง โอบล้อมไปตามแนวสนาม หรืออาจไม่มีสนามเลยแต่เป็นลานคอนกรีตมีน้ำตกเต็มผนัง มีต้นไม้เพียงเพื่อให้ร่มกับบริเวณ ลักษณะต่าง ๆ ที่บรรยายมาข้างต้นเป็นเรื่องของรูปแบบ (Style) โดยที่ทุกรูปแบบจะมีสิ่งที่ทำให้ความงามพื้นฐานเหมือน ๆ กัน คือ

- (1) การจัดองค์ประกอบของสวนจะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity)
- (2) การจัดองค์ประกอบของสวนจะต้องมีขนาดส่วน (Scale) เป็นอย่างเดียวกัน
- (3) สวนโดยรวมมีความสะอาดเรียบร้อย มีการดูแลรักษาดี

การจัดองค์ประกอบของสวน ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นทักษะของผู้มีประสบการณ์ด้านงานศิลปะ หมายถึงทั้งด้าน รูปร่าง (Shape) สี (Color) เส้น (Line) ผิวสัมผัส (Texture) โดยรวมมีความไปด้วยกันได้ดี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ผู้ออกแบบได้ตัดสินใจได้แน่นอนแล้วในเรื่องของภาพรวม (Theme) ของสวน อาจจะเป็นลักษณะกลมกลืนกันไปทั้งพื้นที่ก็ได้ การที่องค์ประกอบของสวนแต่ละสวนจะส่งเสริมซึ่งกันและกัน จะต้องมีความ

ทั้งจุดที่เป็นจุดเด่นของบริเวณ ส่วนที่ไม่มีจุดเด่นเลย จะดูเป็นงานที่ไม่มีความน่าสนใจ ถ้าเป็นงานในพื้นที่ใหญ่ อาจทำให้เกิดการหลงทาง

ขนาดส่วน (Scale) หมายถึง ขนาดองค์ประกอบที่ใช้ เมื่อเปรียบเทียบกับงานโดยรวม งานในสวนสาธารณะทั่ว ๆ ไปมักใช้ขนาดส่วนปกติ คือ ขนาดส่วนของมนุษย์เพราะมนุษย์ต้องเข้าไปนั่ง เข้าไปใช้งาน

แนวคิดและการออกแบบสวนสาธารณะ

ในการสร้างสวนสาธารณะตามขั้นตอน และแนวคิดในการออกแบบที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นสามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและขั้นตอนในการออกแบบได้ดังต่อไปนี้

1.) จัดประเภทสวนสาธารณะตามกิจกรรมขนาดพื้นที่ ในข้อมูลเบื้องต้นจะเป็นสวนประเภทใด มีวัตถุประสงค์อย่างไร และผู้มาใช้เป็นใครบ้าง

2.) หาที่ตั้งโครงการที่เหมาะสม การได้มาซึ่งพื้นที่ที่จะทำโครงการได้มาอย่างไร ซึ่งสามารถได้มาจากหลาย ๆ รูปแบบ อาทิ ที่ดินของหน่วยงานของรัฐ ที่ดินจากการรับบริจาค หรือที่ดินจากการเวนคืน และรูปแบบอื่น ๆ

3.) ในการวางผังจะต้องสอดคล้องกับ นโยบายและกรอบการออกแบบซึ่งกรอบในการออกแบบ จะต้องสัมพันธ์กับผู้มาใช้ ลักษณะการใช้ กิจกรรม งบประมาณการก่อสร้างและการดูแลรักษา

สำหรับแนวคิดในการออกแบบเป็นขั้นตอน ที่ผู้ออกแบบจะต้องจัดกิจกรรมต่าง ๆ ลงในพื้นที่เพื่อความเหมาะสม โดยสามารถแบ่งขั้นตอนได้ดังนี้

1.) วิเคราะห์พื้นที่โครงการ (Site Analysis) โดยแบ่งการวิเคราะห์ได้ดังนี้

(1) วิเคราะห์สภาพพื้นที่เดิมโครงการ (Exsiting Analysis)

(2) วิเคราะห์การเข้าถึงโครงการโดยการเดินทาง และปัญหาจากสภาพโครงการ

2.) วิเคราะห์กิจกรรมภายในโครงการ ผู้ใช้ วัย เพศ และอายุ ผู้มาใช้โครงการ เพื่อหาความต้องการเบื้องต้น

3.) นำข้อมูลมาทำการสังเคราะห์และออกแบบพื้นที่จัดวางผังบริเวณภายในโครงการ

4.) ทำแบบร่างเบื้องต้น และพัฒนาเป็นแบบที่สมบูรณ์เพื่อใช้ในการก่อสร้าง

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บังอร ฤทธิ์ภักดี (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสาธารณสุขมูลฐาน : กรณีศึกษาระดับหมู่บ้าน และสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

และสถิติต่าง ๆ พบว่า กิจกรรมสาธารณสุขมูลฐานที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ ไม่ใช่กิจกรรมตามแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่เป็นลักษณะการให้ความร่วมมือ โดยฝ่ายรัฐเป็นผู้กำหนดรูปแบบการดำเนินงาน ประชาชนเป็นผู้ให้ความร่วมมือและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานตามกิจกรรมที่รัฐกำหนด คือ อาสาสมัครในหมู่บ้าน ส่วนกระบวนการดำเนินงานตั้งแต่การกำหนดปัญหา การวางแผน การประเมินผล และการควบคุมการตรวจสอบนั้นแทบไม่มีส่วนร่วมจากประชาชนเลย

สลิษา พึ่งแสงแก้ว (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าไม้ป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง พบว่ากระบวนการ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในสี่ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหา และสาเหตุ ขั้นตอนการวางแผนดำเนินงาน ขั้นตอนการลงทุน และปฏิบัติ และขั้นตอนการติดตามประเมินผล ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่าชาวบ้านมีส่วนร่วมน้อย แต่การศึกษาเชิงคุณภาพยืนยันได้ว่าทั้งสี่ขั้นตอนชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างมาก แต่เพราะชาวบ้านมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการเป็นส่วนมาก จึงทำให้ไม่สามารถวัดด้วยข้อมูลเชิงปริมาณได้

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง โครงการจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก : เชียงใหม่ โดยวัตถุประสงค์ศึกษาสภาพการใช้ที่ดิน เพื่อการนันทนาการ รูปแบบการกระจายตัวของสวนสาธารณะ ข้อจำกัดในการใช้ที่ดินเพื่อนันทนาการ และเพื่อเสนอแผนการใช้ที่ดินและรักษาพื้นที่สีเขียว เพื่อนันทนาการ ให้สอดคล้องกับเมืองและประชากร แนวทางการศึกษาโดยทางกายภาพ กิจกรรมอาศัยเทคนิคด้านการเพิ่มพื้นที่นันทนาการ พบว่าผู้มาใช้สวนสาธารณะเป็น เพศชายมากกว่าเพศหญิง และมีอาชีพรับจ้าง มีอายุช่วง 15-25 ปี รายได้เฉลี่ย 2,000-4,000 บาท การศึกษาในระดับประถม

การใช้สวนสาธารณะประชาชนที่มาใช้ เป็นการพักผ่อนแบบพักผ่อนรุ่มริน (Passive) และ (Active) โดยมีการพักผ่อน นั่งเล่น และกิจกรรมด้านออกกำลังกายตามสวนสุขภาพ และสวนพักผ่อนที่เทศบาลจัดไว้ บางแห่งลักษณะการใช้เพื่อการพบปะสังสรรค์เพื่อนฝูงและคนรัก เวลาที่ใช้สวนสาธารณะนิยมมาใช้ช่วงเวลาเช้าและเย็น เพื่อออกกำลังกาย สำหรับเวลาที่ใช้สวนพักผ่อนประชาชนจะมาใช้ตลอดเวลา แต่เวลาที่ใช้สวนมากที่สุดคือ เวลา 17.00 - 18.00 น.

ระยะทางเฉลี่ยประมาณ 3 กิโลเมตร สำหรับประชาชนในเขตเทศบาล การมาใช้สวนสาธารณะของประชาชนเหตุผลเนื่องมาจากหลายประเด็น ได้แก่ เป็นสถานที่สวยงาม บ้านไม่มีบริเวณพักผ่อน และไม่เสียค่าบริการ การวางแผนในการสร้างสวนสาธารณะต้องยึดหลักให้กระจายทั่วถึงมีสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมสำหรับประชาชนให้เพียงพอ มีการรักษาความปลอดภัยให้ผู้มาใช้สวนสาธารณะ มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม

รุจิรา เปรमानนท์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการจัดการและความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพในพื้นที่ภาคเหนือ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการสวนสุขภาพของผู้ใช้บริการสวนสุขภาพและศึกษาเปรียบเทียบความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยจำแนกตามอายุ เพศ การศึกษา พบว่า 1.) ปัญหาการจัดการสวนสุขภาพในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนในด้านการวางแผน การจัดการ การบริหารบุคลากร การเป็นผู้นำ และการควบคุมสวนสุขภาพของผู้ให้บริการอยู่ในระดับปานกลาง 2.) ความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพของผู้รับบริการในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ในด้านความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการด้านความปลอดภัย ด้านที่ตั้งและรูปแบบการจัดบริการสวนสุขภาพอยู่ในระดับมาก 3.) การเปรียบเทียบความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพของผู้รับบริการในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนระหว่างกลุ่มอายุ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านความสะดวกและที่ตั้ง 4.) การเปรียบเทียบความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพของผู้รับบริการในพื้นที่ภาคเหนือระหว่างเพศชายกับหญิง ไม่พบความแตกต่างในความต้องการใช้บริการฯ 5.) การเปรียบเทียบความต้องการใช้บริการสวนสุขภาพของผู้รับบริการในพื้นที่ภาคเหนือระหว่างกลุ่มระดับการศึกษา พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านความปลอดภัยและที่ตั้ง

พรนภา สมสุข (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ทำเลที่ตั้งของพื้นที่โล่งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์ที่ตั้งและการกระจายของพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่โดยเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดิน ลักษณะประชากรและเสนอพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาให้เป็นพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

พบว่า เมื่อเปรียบเทียบพื้นที่สวนสาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันกับมาตรฐาน ปรากฏว่าทุกตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่สวนสาธารณะต่ำกว่ามาตรฐาน (1,000 คนต่อ 10 ไร่) แต่เมื่อนำพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน อันได้แก่ วัด ฼ฒาปณสถาน สุสาน ค่ายทหาร และเรือนจำ รวมทั้งสถานศึกษาที่กระจายอยู่ในเขตเทศบาล เพื่อพิจารณาปรากฏว่ามีอยู่ 9 ตำบลที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ได้แก่ ตำบลป่าแดด ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลป่าตัน ตำบลวัดเกต ตำบลหนองหอย ตำบลช้างคลาน ตำบลหายยา และตำบลท่าศาลา นอกจากนั้นทุกตำบลมีพื้นที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจสูงกว่ามาตรฐาน ลักษณะการใช้สวนสาธารณะส่วนใหญ่แล้วเป็นกลุ่มประชาชนที่มีรายได้น้อย สำหรับปัญหาของสวนสาธารณะที่พบนั้น ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกภายในสวนไม่เพียงพอและสภาพของสวน

สาธารณะสภประชาการดูแลรักษา ส่วนประชาชนทั่วไปที่ไม่ไปใช้สวนสาธารณะ เนื่องจากไม่มี
เวลาว่างเป็นส่วนใหญ่และ สภาพของสวนสาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบันมีสภาพไม่น่าสนใจ

จากการศึกษางานวิจัยทำให้สรุปสาระที่จะนำไปเป็นประเด็นการศึกษาได้ 2 ประเด็น
ได้แก่

1.) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมทำให้ทราบว่าปัจจัย
ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ อายุ การศึกษา รายได้ จำนวนที่ดิน สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถาน
ภาพทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แต่หากปัจจัยที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความแตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติ และการให้ความร่วมมือของประชาชน มิได้เกิดจากการมีส่วนร่วม แต่เป็น
การกำหนดรูปแบบของรัฐ และในการศึกษาการมีส่วนร่วมเชิงปริมาณประชาชนมีส่วนร่วมน้อย
ในทางกลับกันการศึกษาเชิงคุณภาพของศึกษา (อ้างแล้ว) พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมมากแต่ไม่
เป็นทางการ

2.) สวนสาธารณะประชาชนใช้แบบพักผ่อนรุ่มรื่น (Passive) และแบบออกกำลังกาย
(Active) ประชาชนที่มาใช้สวนใหญ่มิอาชีพรีบจ้าง รายได้น้อย การศึกษาน้อย ใช้สวนสาธารณะ
เพื่อออกกำลังกายในช่วงเช้า และเย็น ระยะทางของผู้มาใช้เฉลี่ย 3 กิโลเมตร เหตุผลที่มาใช้เนื่อง
จากบ้านไม่มีบริเวณ อีกทั้งยังไม่เสียค่าใช้จ่าย หากต้องจัดสวนสาธารณะเพิ่ม ต้องสามารถตอบ
สนองความต้องการของผู้มาใช้สวนให้เพียงพอ เหมาะสมกับจำนวนประชากรและมีสภาพที่สวยงาม